

Sociālo problēmu risināšanas prasmes no narkotikām atkarīgiem cilvēkiem psihosociālā rehabilitācijā

Jeļena Koļesņikova

*Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas fakultāte,
Sporta, uztura un pedagoģijas katedra, Latvija*

Ievads. Pētnieki ir konstatējuši, ka no narkotikām atkarīgiem cilvēkiem nepietiek iemaņu savas dzīves ikdienas problēmu risināšanai [Griffin, Scheier, Botvin, 2009]. Problēmu risināšanas deficīts izpaužas, piemēram, kā nespēja virzīt savu uzvedību problēmu risināšanai vai kā nespēja orientēties problēmā, tāpēc viens no psihosociālās rehabilitācijas programmas uzdevumiem ir veicināt no narkotikām atkarīgo cilvēku racionālo problēmu risināšanas spēju attīstību [Sussman, Ames, 2001]. No narkotikām atkarīgo pieaugušo rehabilitācijas programmās pacienti mācās pieņemt un īstenot lēmumus, kas sekmē viņu veiksmīgāku adaptāciju pēc rehabilitācijas programmas beigām.

Pētījuma tēzes. No narkotikām atkarīgiem pacientiem 12 mēnešu rehabilitācijas procesa laikā paaugstinās racionālo problēmu risināšanas prasmes (problēmas definēšana, formulēšana un alternatīvu risinājumu ģenerēšana, lēmuma pieņemšana un risinājuma izpilde un pārbaude), bet šo prasmju pieaugums nav izskaidrojams ar rehabilitācijas procesa efektu.

Darba mērķis. Veikt longitudinālu pētījumu par sociālo problēmu risināšanas dimensiju atšķirību no narkotikām atkarīgiem pieaugušiem cilvēkiem rehabilitācijas procesā. Noteikt, kādas ir izmaiņas racionālo problēmu risināšanas dimensijās no narkotikām atkarīgiem pieaugušiem cilvēkiem rehabilitācijas procesā no 1. līdz 4. fāzei salīdzinājumā ar kontrolgrupu (no narkotikām atkarīgiem cilvēkiem, kas neiziet rehabilitācijas procesu).

Materiāls un metodes. Pētījuma priekšmets bija no narkotikām atkarīgie pieaugušie cilvēki, personības traucējumi un sociālo problēmu risināšana rehabilitācijas procesā.

Rehabilitācijas grupu veidoja 58 no narkotikām atkarīgie Latvijas rehabilitācijas centru pacienti, kuri bija pieteikušies uz psihosociālo rehabilitāciju. Pacienti bija vecumā no 21 līdz 35 gadiem ($M = 26,7$; $SD = 3,5$), 12 (21%) sievietes un 46 (79%) vīrieši. Kontrolgrupa sastāvēja no 53 respondentiem, kuri bija pieteikušies uz narkoloģijas medicīniskiem pakalpojumiem (ambulatorā ārstēšana – aizvietojošā terapija un stacionārā ārstēšana – detoksikācija), vecumā no 21 līdz 35 gadiem ($M = 28,1$; $SD = 3,6$), 12 (22%) sievietes un 41 (78%) vīrietis. Mērījumi: Sociālo problēmu risināšanas aptauja (*SPSI-R: Social Problem-Solving Inventory-Revised. D’Zurilla, Nezu, Maydeu-Olivares, 2002*). Longitudinālais pētījums ietvēra trīs etapus. Pirmā, otrā un trešā etapa testēšana rehabilitācijas grupā un kontrolgrupā tika veikta individuāli. Pētījuma dalībniekiem tika iedota aptauja *SPSI-R* krievu versija.

Rezultāti. No narkotikām atkarīgiem pacientiem 12 mēnešu rehabilitācijas procesa laikā paaugstinās racionālo problēmu risināšanas prasmes (problēmas definēšana, formulēšana un alternatīvu risinājumu ģenerēšana, lēmuma pieņemšana un risinājuma izpilde un pārbaude), bet šo prasmju pieaugums nav izskaidrojams ar rehabilitācijas procesa efektu.

Secinājumi. Var vērst speciālistu uzmanību uz specifiskām pacienta uzvedības izpausmēm un līdz ar to agrīni identificēt riska faktorus.